

Tiedon dekolonisointia ja kokemusperäistä tietoa

KESKINEN, SUVI; SEIKKULA, MINNA; MKWESHA, FAITH (toim.) (2021). *Rasismi, valta ja vastarinta – Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa*, 287 s. Gaudeamus, Helsinki.

Rasismi, valta ja vastarinta – Rodullistaminen, valkoisuus ja koloniaalisuus Suomessa on tutkijoiden Suvu Keskinen, Minna Seikkulan ja Faith Mkweshan toimittama kattava tietokirja rasismista. Johdannon lisäksi kirja koostuu neljästä osasta, joista ensimmäisessä tehdään teoreettinen katsaus rasismiin ja sen historiaan. Toinen ja kolmas osa pohjautuvat kokemuksiin tietoon, kun taas neljännessä osassa pohditaan keinoja rasismia purkamiseen. Kirja valottaa rasismia ilmiönä historialta nykypäivään Suomessa ja maailmalla ja tarkastelee rasismia erilaisia muotoja arjen kohtaamisissa sekä rakenteellisena ilmiönä, joka läpileikkaa poliisivoimat, median, koululaitoksen ja työmarkkinat.

Kirja ei ole aivan perinteinen akateeminen tietokirja, jossa vain tutkijat kertovat tutkimuksestaan. Siinä yhdistellään virkistävää tieteellistä ja kokemukseen pohjautuvaa tietoa eli ihmiset, jotka ovat omakohtaisesti kokeneet rasismia kirjoittavat omasta näkökulmastaan lyhyitä tekstipätkiä. Tämä on kiinnostavaa, sillä tiedon tuottaminen ja kysymys siitä, kuka tuottaa tietoa linkittyvät olennaisesti rasismiin.

Tapa, jolla tuotamme tietoa, perustuu länsimaisen valkoisen miehen logiikalle, mikä on rakentanut kuvaamme maailmasta. Oikeana ja objektiivisenä tietona nähdään valkoisen ja eurooppalaisen tietoteorian kautta tuotettu tieto. Tämän vuoksi on tärkeää, että dekolonisoimme tiedontuotantoa ja huomioimme myös erilaisista näkökulmista tuotettua tietoa. Tiedon tuottannon valkoisuudesta kirjoittaa esimerkiksi suomalais-nigeriläinen toimittaja Minna Salami teoksessaan *Aistien viisaus*, joka soveltuu hyvin *Rasismi, valta ja vastarinta* -teosta täydentäväksi luettavaksi. Tiedon tuotanto kytkeytyy myös tutkija Maria De Rugyn (2020) mukaan olennaisesti maantieteeseen tieteenalana, sillä se on ollut osana kolonisaatioprosessia, jossa valkoinen, eurooppalainen mies on tulkinnut maailmaa omasta näkökulmastaan.

Suomen kontekstissa tiedon tuottaminen rasismista on erityisen tärkeää, sillä olemme vasta alussa rasismiin liittyvässä keskustelussa ja sen eri muotojen hahmottamisessa. Vaikka rasismi ei ole uutta Suomessa, on siitä alettu vasta viime vuosina keskustelemaan ja tutkimaan yhteiskunnallisesti laajemmin. Kirja onnistuu paikoin tuomaan uusia tilallisia analyysejä tai vähälle huomiolle jääneitä näkökulmia suomalaiseen rasismikeskusteluun.

George Floydin kuolema keväällä 2020 ja *Black Lives Matter* -liikkeen nousu kansainväliseen tietoisuu-

teen on nostanut esiin Suomessakin mustiin ihmisiin kohdistuvan rasismia. Suomalaisen tiedon ja kirjallisuuden vähäisyys on ehkäpä herättänyt kiusauksen tulkita Suomen kontekstia USA:sta käsin. Toisinaan myös kuulee kommentteja siitä, että rasismi on Suomessa uutta, koska ensimmäiset maahanmuuttajat saapuivat Suomeen vasta 1990-luvulla.

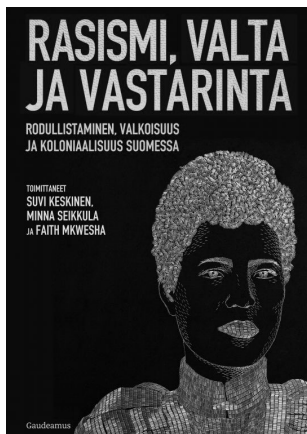
Rasismikeskustelun uupuminen ei kuitenkaan tarkoita, että ilmiö olisi uusi. Esimerkiksi romanien syrjinnän juuret ulottuvat vuosisatoja taaksepäin. Romaniaktivisti ja toimittaja Leif Hagert kirjoittaa tekstissään *Romanien työsyryntään puuttuminen on valkoisten suomalaisten asia* syvästä rakenteellisesta rasismista, jota romanit kohtaavat. Jopa TET-harjoittelupaikan löytäminen voi tuottaa haasteita romaninuorelle. Hagert toivoi, että vähemmistöt eivät joutuisi yksin korjaamaan heikompaa asemaa, vaan että valtaväestö olisi myös siinä aktiivinen.

Vähemmälle huomiolle Suomen kontekstissa on myös jäänyt aasialaisiin kohdistuvat rasismia muodot.

Vietnamilaisten menestystarina on vahingollinen myytti -tekstissä kielitieteilijä Hai Nguyen kirjoittaa aasialaisiin kohdistuvasta rasismista, joka ei ole samanlaista kuin esimerkiksi afrikkalaistaustaisiin kohdistuva rasismi, johon liittyy paljon kadulla huutelua, vihapuhetta ja rakenteellista syrjintää työmarkkinoilla. Sen sijaan aasialaisiin kohdistuva rasismi on usein hienovaraisempaa. Nguyen kuvaa mallivähemmistön myyttiä, joka perustuu stereotyyppisiin menestyneistä ja kotoutuneista vähemmistöistä, joita verrataan sellaisiin vähemmistöihin, joiden ajatteluun sopeutuneet huonommin. Mallivähemmistön stereotypia kuitenkin rajaa aasialaistaustaisten osallistumista yhteiskuntaan ja toimii vaatimuksena kiitollisuutta osoittavasta ja suomalaiset tavat omaksumasta maahanmuuttajasta. Rooiin sopeutumattomat nähdään kiittämättömiä.

Ajatuksia herättää myös tutkija Daria Krivonosin teksti *Valkoisuus, luokka ja rodullinen eriarvoisuus työmarkkinoilla*. Teksti avaa mielenkiintoisesti valkoisuuden rakentumista ja käsittelee sitä muunakin kuin pelkänä ihonvärinä. Venäläistaustaiset Suomessa ovat esimerkki ihonväritään valkoisista, mutta toisiksi rodullistetusta vähemmistöstä, jotka sukkuloivat valkoisuuden hierarkiassa työmarkkinoilla esimerkiksi häivyttämällä aksentiaan tai vaihtamalla venäläisen nimensä suomalaiseen.

Rasismia tilojen ja luokan näkökulmasta lähestyy Vasemmistonuorten puheenjohtaja Liban Sheik. Hän pohdii tekstissään rasismia keskiluokkaisissa tiloissa kuten yliopistoissa, poliittisissa tapahtumissa ja asiantuntijoiden verkostoissa. Sheikin havaintojen mukaan keskiluokkaisissa tiloissa liikkuvat ihmiset mieltävät rasismia ja syrjinnän työväenluokkaisiksi toimintatavoiksi kuten

suoraksi vihapuheeksi tai häirinnäksi, jolloin muunlainen rasistisia rakenteita ylläpitävä toiminta jää helposti huomaamatta. Yksi esimerkki tästä on lokakuussa 2021 mediakynnyksenkin ylittänyt keskustelu yliopistojen ainejärjestöjen toiminnasta (Parikka 2021). Helsingin yliopiston maantieteen laitoksen ainejärjestön fuksiaisten teemana oli lautapelit ja yhden opiskelijaryhmän teemana oli Afrikan tähti. Opiskelijat pukeutuivat ja toimivat fuksiaisissa peliteeman mukaisesti, mikä nostatti keskustelua yliopistossa syvällä olevasta rasismista. Erityisen ongelmallista maantieteen laitoksen kontekstissa on se, että Afrikan tähden valinta pukeutumisteemaksi kertoo ymmärryksen ja tiedon puutteesta. Maantieteellä on tieteenalana ollut keskeinen rooli eurooppalaisissa siirtomaapolitiikassa ja fuksiaisten peliteemavalinta toisintaa tätä narratiivia, joka vallitsee edelleen.

Kirjan tekstit purkavat yksinkertaista ja dikotomista kuvaa rasismista, jossa se saatetaan helposti nähdä ”suvaitsevaisten” ja ”suvaitsemattomien” välisenä toimintana, kaupunkien ja maaseutujen välisenä erona tai korkeasti koulutettuja ja matalasti koulutettuja erottavana käyttäytymismallina. Kirjan tekstit kuitenkin sanoittavat suomalaista kontekstia ja osoittavat, että rasismi on rakenteellista, sidoksissa paikkaan ja aikaan, eikä se ole samanlaista kaikille, minkä vuoksi kirja avaa mielestäni onnistuneesti rasismia monisyisenä prosessina.

Artikkelikokoelma on pituudeltaan vain 245 sivua, mikä tarkoittaa, että asiaa on paljon kirjan kokoon nähden. Osan teksteistä olisikin toivonut menevän syvemälle aihepiireihin. Rasismin käsittely monesta eri näkökulmasta saattaa myös olla syy siihen, että eri kirjoittajien tekstit eivät oikein keskustele toistensa kanssa ja

kokonaisuus tuntuu rikkonaiselta. Kirjassa on myös jonkin verran toistoa, sillä samoja käsitteitä määritellään läpi kirjan useaan kertaan. Alkupuolen akateemiset tekstit tuntuvat myös pääosin tutkimusten referoinnilta ja olisi ollut kiinnostavaa, jos tutkijat olisivat tuoneet enemmän omaa ajatteluaan mukaan.

Rasismi, valta ja vastarinta on kokonaisuudessaan tärkeä lisäys suomalaiseen rasismikeskusteluun, mutta loppujen lopuksi tietoa kirjaan tuotetaan varsin perinteisillä menetelmillä, vaikka tiedon tuottamisen dekolonisaatio nostetaan alussa esiin. Lisäksi niin kutsutun kokemusperäisen tiedon tuottaminen on kirjassa jätetty rasismin kohteena oleville eri tavoin rodullistetuille ihmisille, mutta valkoiseksi rodullistettujen näkökulma jää uupumaan. Seuraava askel olisikin pohtia, voiko myös valkoinen ihminen olla *kokemusasiiantuntija*, ja millaisesta positiosta valkoinen ihminen voisi tuottaa kokemuspoijaista tietoa rasismikeskusteluun.

KIRJALLISUUS

De Ruy, M. (2020) Geography in the Colonial Context. *Encyclopédie d'histoire numérique de l'Europe*. <<https://eh-nu.fr/en/node/12346>>.

Salami, M. (2020) *Aistien viisaus*. S&S, Helsinki.

Parikka, V. (2021) Klassikkopelistä rävähti rasismikohu Helsingin yliopistolla: Fuksit pukeutuivat Afrikan tähti -hahmoiksi, opiskelijajärjestö pyytää anteeksi - Maantieteen opiskelijat ry pahoittelee tapahtunutta. *Helsingin Sanomat* 18.10.2021. <<https://www.hs.fi/kaupunki/helsinki/art-2000008340488.html>>

EFE OGBEIDE
FEMMA Planning

Tarinoiva tietokirja suomalaisista järvistä

LEPPÄRANTA, MATTI; ARVOLA, LAURI & HUTTULA, TIMO (2021). *Suomalainen järvikirja*, 338 s. Minerva Kustannus, Helsinki.

Toukokuussa 2021 ilmestyneen *Suomalaisen järvikirjan* ovat kirjoittaneet kolme suomalaisen järvitutkimuksen konkaria, jo eläköityneet professorit Matti Leppäranta, Lauri Arvola ja Timo Huttula. Kirja käsittelee ytimekkään nimensä mukaisesti suomalaisia järviä ja niihin liittyviä teemoja monipuolisesti sekä ympäristön että ihmistoiminnan näkökulmasta. Kirjaan valitut teemat heijastelevat kirjoittajiensa monipuolista taustaa vesistötutkimuksen parissa: Leppäranta edustaa geofysiikkaa ja erityisesti talviolosuhteiden tutkimusta, Arvola ympäristötutkimusta ja järvien ekologiaa ja Huttula fysikaalista limnologiaa.

Koska järvet ovat olennainen osa Suomen luontoa ja suomalaisten sielunmaisemaa, voisi helposti olettaa, että järvistä on jo kirjoitettu kirjoja riittämiin. *Suomalaisen järvikirjan* kirjoittajat itse kuitenkin kertovat, että jos yksittäisiä järviä esittelevät kuvakirjat jätetään pois laskuista, ei suomenkielisiä yleistajuista tietokirjaa ole

järvistä julkaistu sitten 1950-luvun. Tähän vajeeseen vastajulkaistu järvikirja vastaa erinomaisesti.

Koronapandemian vuoksi suomalaisten kiinnostus kotimaanmatkailuun ja mökkeilyyn on lisääntynyt merkittävästi. Tämä näkyy myös yhä useammalla innostuksena viettää aikaa vesistöjen äärellä, mikä tekee järvikirjasta erittäin ajankohtaisen. Kirjoittajat toivovatkin, että teos palvelisi suurta yleisöä juuri nyt, kun kiinnostus vesistöjä kohtaan on yllättäen kasvanut. Kirja on, ainakin osittain, oppikirjamainen yleisteos, joka ei yritäkään olla puhtaasti tieteellinen julkaisu. Siinä ei esimerkiksi käytetä lainkaan lähdeviittauksia. Kirja voi kuitenkin olla maallikkolukijalle ajoittain haastavaa luettavaa, sillä etenkin järvien fysikaalisia piirteitä kuvaavat luvut viilisevät alan spesifiä sanastoa. Oppikirjamaisia yksinkertaistettuja kaaviokuvia olisi kirjassa voinut hyödyntää enemmän. Kirja kyllä sisältää havainnollistavia diagrammeja, mutta niiden tyyli muistuttaa lähinnä ammattiyleisölle tarkoitettujen raporttien tai tieteellisten postereiden kuvamaailmaa. Ulkoasullisesti kirja asettuu siis jonnekin puhtaasti tieteellisen ja täysin popularisoidun teoksen välimaastoon.